

**T. C.
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Batı Dilleri ve Edebiyatları
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

**JOE ORTON'IN *ENTERTAINING MR. SLOANE* (BAY
SLOANE'İ EĞLENDİRMEK) ADLI ESERİNDEKİ
ÖFKELİ GENÇ ADAM TEMSİLİ**

Ebru AYDIN

LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Zeynep ATAYURT**

2014- ANKARA

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....

GİRİŞ.....

- SAVAŞ DÖNEMİ VE SAVAŞ SONRASI İNGİLTERE'YE GENEL BİR BAKIŞ.....
- ÖFKELİ GENÇ ADAMLAR.....
- AYNI DÖNEMDE YAZILMIŞ İKİ ESERİN İNCELENMESİ.....

SONUÇ.....

KAYNAKÇA.....

GİRİŞ

MODERN İNGİLİZ TİYATROSU

Modern İngiliz Tiyatrosu, hayat mücadelesini konu alır. Bu karmaşık mücadele, toplum kaynaklı da olsa, kişisel kaynaklı da olsa insan doğasından ya da içinde bulunulan toplumsal çevreden kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle bu sorunların ve hayat mücadelesinin evrensel olduğunu söylemek mümkündür. İnsanın iyiyi ve erdemli olanı arayışına ışık tutan da modern tiyatrodur. Modern İngiliz Tiyatrosu'nun çağımız sorunlarını dile getirme işlevi vardır. "Hatta başka ülkelerde tiyatro sanatı neredeyse duraklama aşamasına gelmişken, İngiltere oldukça üretkendir. Ayrıca genelde olduğu gibi, burada niceliğin niteliği bastırıldığı da söylenemez."(Goldman, 2013:167). Oldukça üretken olan Modern İngiliz Tiyatrosu'nun ortaya koyduğu eserler hem içerik hem de dil yönünden kalitelidir.

Modern tiyatrodaki seyirci şaşırılır. Örneğin, Stoppard'ın *After Magritte* adlı oyunu mobilyaların salonun ortasından kapıya itilmiş şekilde ve avizenin kenarına içinde elmaların portakalların, üzümün ve ananasın bulunduğu bir sepetin asılı olduğu garip bir sahne ile başlar. Seyirci bunların nedenini sonradan öğrenir, ancak oyunun başlangıcı seyirciyi şaşırtmıştır. Modern tiyatrodaki oyun sanki doğaçlama gibidir. Yaşamdaki gibi olaylar sanki yazılmamıştır da o an gelişiyordur. İngiliz absürd tiyatrosu buna en iyi örneklerdendir. *Godot'yu Beklerken* adlı oyunda *Vladimir* ve *Estragon* sanki hiçbir şeyi planlamadan, doğaçlama oynuyor gibidirler.

Modern tiyatrodaki giriş-gelişme-sonuç gibi düzenli bir olay örgüsü aranmamaktadır. Anlatılan öykü illa bir olayı baştan sona anlatmaz, olay sırasında bir durumu ortaya koyar. Pinter'ın *Gitgel Dolap* adlı oyununda olayın ne tam olarak başını ne de sonunu izleyici bilir. Oyunda görülen, alt sınıftan olan iki kiralık katilin kısacası iki insanın durumudur.

Modern İngiliz Tiyatrosu'nda gerçekçilik denildiği zaman akla gelen ilk isim George Bernard Shaw'dır. Shaw İngiliz ahlak anlayışının yanlış olduğunu düşünmektedir ve halkın ahlak anlayışlarını gözden geçirmeleri konusunda ısrarcıdır. Ama seyircileri düşündürmektedir ve seyircinin gözlerinin önündeki bandı kaldırarak toplumsal kalıplardan çıkmasını sağlamak için yazmaktadır. Fakat bunu yaparken gerçekleri pozitif bir biçimde

ortaya koymaz. Bir olayı, bir durumu her yönüyle farklı bakış açılarıyla ortaya koyar. Shaw'a göre tiyatro mantığa dayanmalıdır. Tiyatronun kişileri etkilediğini düşünür, bu sebeple de tiyatronun bu büyük gücünden faydalanarak insanları önemli konular hakkında düşünmeye yönlendirmek ister. Kısacası modern tiyatro sadece vakit geçirmek için değildir, eğlendirirken bir şeyler öğretmektir.

Modern İngiliz Tiyatrosu'nda öncü olan akımlardan biri de *Absürd* akımdır. Absürd tiyatro insanın ve evrenin durumunun anlamsızlığını ortaya koymaya çalışır. Modern toplumun düşünmeden alışkanlıklarıyla yaşamasını eleştirir. Dil iletişim için kullanılmamaktadır ve ana karakterler yalnızlığa hapsolmuşlardır.

Seyirciyi kullandığı dil ve simgelerle şaşırtmayı amaçlayan, görünürde bir sebebi olmayan şiddetin kaynağının karakterin yakın geçmişinden ya da çocukluğundan kaynaklandığını gösteren, çözümsüz sorunların yol açtığı vahşi olayları, kötümser bir şekilde sergileyen *Suratina Tiyatro* Modern İngiliz Tiyatrosu türüdür. Martin McDonagh ve genç yaşta intihar etmiş olan Sarah Kane bu türün önde gelen temsilcilerindendir. Kane'in eserlerinde vahşetin her türlüünü görmek mümkündür.

Yirminci yüzyılın başlarında Modern İngiliz Tiyatrosu farklı amaçlar ve yöntemlerle de olsa sanatın gerçeği yansıtmadığını savundu. Bu akımda sanattaki doğallık anlayışı kırıldı ve sanatın suni bir şey olduğu görüşü öne sürüldü. Sahnede "gerçekçi" dekor kullanımına karşı çıkıldı. Bunun yerine dramatik gerilimi ortaya çıkaracak dekorlar kullanıldı. Bu "dışavurumcu" teknikler İngiliz yönetmen Gordon Craig tarafından bir adım daha ileri götürüldü. İngiliz yönetmen özel bir ışıklandırma tekniği kullanarak seyirciye hem görsel bir etki yaratmanın yanında zihinsel de bir etki yaratmayı amaçladı.

Şener'in tartıştığı üzere, "Dışavurumcu tiyatro sanatçısı, çağın toplum sorunlarının kendi iç dünyasında meydana getirdiği bunalımı rahatça ifade edebilmek için gerçekçi tiyatronun mantıklı oyun yapısına da, popüler tiyatronun avutucu düzenlemelerine de karşı çıkmıştır" (Şener, 2012:250). Dışavurumcu tiyatro akımı, bilinçaltının karmaşasını çözmeyi ve bu yolla bireyi topluma kazandırmayı hedefler. Yani sanat her ne kadar bireyin iç dünyasına yönelmişse de toplumdan uzaklaşmaz.

Bu tezin konusu modern İngiliz tiyatrosu döneminde ortaya çıkmış olan "Öfkeli Genç Adam" akımının Joe Orton'un 1964 tarihli *Entertaining Mr. Sloane (Bay Sloane'ı Eğlendirmek)* adlı oyunundaki etkileridir. Tezin birinci bölümünde savaş dönemi ve savaş

sonrası İngiltere hakkında genel bir bilgi verilmiştir. İkinci bölüm, Öfkeli Genç Adam akımının özelliklerini içermektedir. Üçüncü bölümde ise Öfkeli Genç adam akımının *Entertaining Mr. Sloane* üzerindeki etkileri aynı akımdan etkilenmiş olan John Osbourne'un 1956 tarihli *Look Back in Anger* adlı oyunu ile karşılaştırma yapılarak incelenmiştir.

1.BÖLÜM

SAVAŞ DÖNEMİ VE SAVAŞ SONRASI İNGİLTERE'YE GENEL BİR BAKIŞ

Öfkeli Genç Adamlar'ı bir anlama oturtabilmek için kültürel anlamda değişimlerin baş gösterdiği 1950'lerdeki İngiltere'nin sosyal yapısını değerlendirmek gerekir. Bu bölüm dönemin tarihi içeriğinden ziyade dönemin sosyal konularını kapsar. Tartışılacak olan konular 1950'li yılların İngiltere'sinin kültürel, tarihsel ve edebi konularıdır. Bu konular referans niteliği taşıyabilecek kitaplarda ve birçok yayında ele alınmıştır. Öfkeli Genç Adamlar da bu konuları ele alan yazarlara verilen isimdir. Ele alınan konular II. Dünya Savaşı'nın arkasında bıraktıkları, savaşın kötü etkilerinden kurtulabilme ve savaştan sonra hayatta kalma mücadelesi, İngiltere'deki sosyal sınıf ayrımı, refah ve refah devleti, tüketim toplumu, kadının toplumdaki yeri, İngiliz Hükümeti ve hükümetin hem içeride hem de dışarıda sürdürdüğü politika ve insanların bu politikaya karşı olan memnuniyetsiz tutumlarıdır. 1950'li yıllar II. Dünya Savaşı'ndan arta kalanlarla bağlantılı olduğu kadar İngiltere'yle de bağlantılıdır.

II. Dünya Savaşı gelip çattığında Büyük Britanya hala I. Dünya Savaşı'nın etkilerinden kurtulmaya çalışıyordu. II. Dünya Savaşı başladığında İngiliz toplumu bozulmuştu ve karmaşa içindeydi. İngiltereliler kendilerine dayatılan yeni yaşam koşullarına alışamamışlardı ve bu yüzden yeni bir savaşa girme fikri tamamıyla olumsuz karşılanmıştı. II. Dünya Savaşı bittiğinde savaşa hazırlıksız yakalanmaları ve savaşın yaralarını çabucak saramamış olmalarının etkisiyle İngiliz toplumu bir hayli zorlanmıştı. Yıllarca tayınlamalara ve bomba tehditlerine alışmaya çalıştılar. İşgal edilme ve yıkım korkusu ülkenin sosyal programını kısıtlamıştı. Sanat ve edebiyat bu kısıtlamalardan en çok etkilenen alanlar olmuştur. Randal Stevenson'a göre Alman bombardımanı sırasında yayınevleri hem ciddi bir kâğıt temini ve kalitesi konusunda hem de kitap stoklarının yok olması konusunda zorluk çekmişleridir. Bu yalnızca yeni kitapların basımı konusunda bir sorun değildi, esas sorun bu eserlerin okuyucuya nasıl ulaştırılacağı ile ilgiliydi. Birçok bilim insanının II. Dünya Savaşı sürecini ve sonrasını durgun, ruhsuz olarak adlandırdıklarının sebebi budur. Yazarlar için eserlerini basmak yeterince zordu ama eserlerini okuyucuya ulaştırmak daha da zordu. II. Dünya Savaşı sırasında yapılan edebiyat için Stevenson, yazarların savaşın kötü etkilerinden uzaklaşmak için kitaplarının konularını savaş öncesi dönemden seçtiklerini söyler. Savaş tüm

İngiltere'yi ve tüm yaratıcı beyinleri olumsuz yönde etkilemiştir. Bu duraklama dönemi yazarların şoktan kurtulduğu ve II. Dünya Savaşı'nın sonuçlarını değerlendirmeye bıraktıkları 1950'li yılların başlarına kadar sürmüştür. (Stevenson, 1993:129)

II Dünya Savaşı ile birlikte İngiltere tarihinde bir dönem sona erer. 1945 yılında iktidara gelen İşçi Partisi İngiliz İmparatorluğunun yavaş yavaş parçalamaya başlar. İngiliz İmparatorluğu'nun Gandhi'nin otuz yıllık mücadelesinin ardından Hindistan'a özgürlük tanınması, Afrikalı kolonilerini kaybetmesi, karada Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ulus devletlere yarı özgürlük tanınması ve 1956 yılında Mısır'ın İngiltere'nin sahip olduğu Süveyş Kanalı Şirketi'nin imtiyazlarını reddetmesi gibi nedenlerle, kısacası II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin güçsüz olduğunu vurgulayan nedenlerden dolayı İngiliz İmparatorluğu yok oldu.

1950'li yıllarda İngilizler bu kötü durumdan nispeten çıkmaya başladı. Aslında bu durum 1945 yılındaki seçimlerde İşçi Partisi'nin galibiyeti ile başlamıştır ve bu galibiyet ileriki yıllarda Muhafazakâr Parti Hükümeti altında devam etmiştir. Bu nedenle 40'lı yılların ikinci yarısı ve 50'li yıllar hem ülke hem de toplum için yeniliklerin baş gösterdiği bir dönem olmuştur. "Küçük İngiltere" diye adlandırılan ulus, dünya ilişkilerinde daha mütevazı bir rol alabilmek adına zorlu bir düzenleme yapmak zorunda kalmıştır. Bu düzenleme refah devletini kurabilmek adına, sağlığı devlet destekli konutları, sosyal sigortayı, yaşlı maaşlarını garanti altına alan ve hatta sınıfsız bir toplum yaratmayı amaçlayan manda sistemiydi. Değişimler savaştan sonra başladı fakat genel olarak İngiltere'de endüstrinin pek çok alanında eksiklikler vardı. Hatta bu eksiklikler savaş döneminde eksik olduğundan daha fazlaydı. Savaş toplum üzerinde pek çok yönden olumsuz etkiye neden olmuştu. Ancak yine de bazı güzel tarafları vardı. Alman bombardımanından uzak alanlarda endüstrinin gelişmesine ve yaygınlaşmasına doğrudan etkisi olmuştu. Savaşın yıkıcı etkilerinden kurtulabilmek adına, durumu düzeltebilmek için hükümet pek çok girişimde bulunmuştu. Önemli olan şey endüstriydi. Endüstri her zaman bilim ve teknolojiyle ilerliyordu. 1945'ten beri endüstriyel olarak gelişmiş ülkelerde ekonomik gelişmelerin ve sosyal şartların bilimsel ve teknolojik değişimlerden etkilendiği yadsınamaz bir gerçektir.

Üretimdeki artış insanlar için yaratılan iş fırsatları ile bağlantılıydı. Savaş süresince endüstri alanında değişikliğe gidilmedi, yalnızca gerektiği kadar fayda sağlandı. Ancak savaş bitip de ihtiyaçlar çoğalmaya başlayınca insanlara daha fazla iş imkânı sunacak ve daha fazla para kazandıracak endüstri alanları yaratılmaya başlandı. Savaşın diğer olumlu etkileri

arasına, savaşın bıkınlığa ve kıtlığa sebep olmasının yanı sıra toplumda mütevazı bir zenginliğin olması eklenebilir. İngiltere araştırma ve gelişime diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla bütçe ayırmış ve bunda hava taşıtları, telekomünikasyon, mühendislik ve kimyasallar başı çekmiştir. Tüm bunlar 1950'lerde yaşanan olumlu gelişmeleri kapsar ve savaş sonrası dönemdeki yoksulluktan varlıklı ve tüketici bir topluma geçişin ilk basamaklarını oluşturur. 1954 yılında yapılan yardımlar sonlandırılmış, televizyon reklamları ile bu değişim emareleri tüketim toplumunun oluşmaya başladığının bir göstergesi olmuştur.

En önemli konulardan biri "sınıf" kavramıdır. Bu kavram İngiliz toplumunda hatta Öfkeli Genç Adamlar'ın edebi karakterlerini oluşturmalarında belirleyici olmuştur. Sınıf kavramını oluşturan üç temel ilke vardır. Birincisi, sınıf tarih ile şekillenmiştir. Eski toplumun kurallarını değiştiren Endüstri Devrimi'nin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İkincisi, Sınıf çok güçlü öznel bir unsurdur. İnsanların sınıf hakkında ne söyledikleri ve yazdıkları, "sınıfın yansımaları" diye ifade edebiliriz. Üçüncüsü, modern toplumda güçte, yönetimde, zenginlikte, gelirden, iş sahasında, kültür ve yaşam tarzlarındaki eşitsizliklerdir. İngiliz sınıf sistemi; işçi sınıfı, daha çeşitli ama daha az önemli olan orta sınıf, alt orta sınıf, üst orta sınıf ve zengin sınıf şeklindedir. İşçi sınıfından olmak demek, çoğunlukla zahmetli, sıkıcı, zor şartlar altında çalışan beden işçisi olmak, çalışırken giymen gereken bir iş elbisesinin olması, ellerinin çalışmaktan yara içinde kalması demektir. Toplumun geri kalanı ile karşılaştırıldığında şans yüzdesinin düşük olduğu bir topluluktur. Sınıflarda belirleyici unsurlardan biri eğitimidir ve işçi sınıfının aldığı eğitim yalnızca başlangıç seviyesindedir. Orta sınıf toplumun yüzde otuzunu oluşturur. Beyaz yakalılar ile orta sınıf toplumun arasında bir bağ vardır. Orta sınıftan insanlar, çalışan sınıftan insanlara oranla daha iyi bir eğitim alırlar, en azından ortaokulu bitirmişlerdir. Zengin sınıf özel okullarda eğitim alan insanların oluşturduğu, kendilerine has kültür ve yaşam tarzları olan, gücü, yönetimi, zenginliği ellerinde tutan, eğitim ve refah seviyesi yüksek bir gruptur. Zengin sınıfla alakalı ilgi çekici olan şey, 50li yılların ortalarında gazeteciliğin, yayımcılığın, filmlerin, radyonun, televizyonun ve reklamın zengin sınıfın kontrolü altında olmasıydı. Toparlamak gerekirse, toplumsal sınıf zor ve dağınık bir konudur, fakat ne II. Dünya Savaşı'nda yaşanan olaylar ne de İşçi Hükümeti'nin uygulamaları bu kavramı yok edebilmiştir. Sınıfın önemini diğer ayrımcılık ve adaletsizlik kaynakları ile karşılaştıracak olursak eğer, sınıf, zenginlik, politik güç, eğitim fırsatı ve yaşam tarzı gibi konularda kilit unsur halini alır.

Savaşın çalışan sınıf insanına sınıf merdivenlerini tırmanma fırsatını vermesinden bu yana gelişen dönemde iki kilit unsur vardı. 1950 ve 1960'larda tam istihdam ve uluslararası

ticaret daha yüksek maaş ve yaşam koşullarını oluşturdu ve aynı zamanda çalışan sınıfa mensup kişilerin orta sınıfa geçmelerine olanak sağlayacak olan eğitimi elde etme fırsatını yarattı. İşçi sınıfı refah toplumu haline geldi ve televizyon, araba alabilen, tatile gidebilen, ev alabilen insanlar tarafından temsil edildi. 1980'li yıllarda Thatcher Hükümeti tarafından uygulanan özelleştirme politikasının benzer fırsatları oluşturduğu görüldü. Kamuya ait konutlarda yaşayan insanlar kendi mülklerini alabildi, orta ve işçi sınıf insanı British Gas ve British Telecom gibi yeni özelleştirilmiş kamu hizmeti şirketlerinden pay alma konusunda teşvik edildi. Politikacıların sınıfsız bir toplumdan kastettikleri şey kısıtlanmış sınıfları olan bir düşünceydi ve sosyal statünün eski fikirleri ve geçmişten gelen güç geçirimli tabakalara dayanan sosyal yapının oluşmasına olanak sağlıyordu. Bu, işçi sınıfından bir adamın veya kadının en tepeye yükselebilmesi için iyi bir fırsattı fakat çok nadirdi ve hiçbir koşulda kolay değildi. Bunun nedeni 80'lerin bitiminden önce dört milyonun üzerine ulaşan işsizlik oranındaki hızlı artışı.

Uluslararası cephede en büyük ilerleme yeni ve daha güçlü olan nükleer silahlardaki gelişmeydi. İlk önce Sovyetler Birliği atom bombasını, daha sonra hidrojen bombasını üretti. Böylece Batının nükleer tekeli sona erdirdi ve ordu yarışını tetikledi, gelecekte insanoğlunun yok olma ihtimali baş gösterdi. Daha sonra Kore Savaşı İngiliz Silahlı Kuvvetleri'ni minimum düzeyde etkiledi. Bu da fiyatların düşmesine neden oldu. 1950'lerdeki ekonomik iyileşme ve 1945'ten sonra kurulan endüstriler, yüksek üretimin elde edilmesini sağladı. Bu, işgücü gereksinimini doğurdu, aynı zamanda endüstrideki otomasyon tekrar eden, basmakalıp ve sağlıklı olmayan, çalışanları geleneklerinden, sosyal bağlarından koparan çalışma rejimini oluşturdu. Buna ek olarak kilise ahlakı da yok oldu. İnanç yok oluyordu ve sonunda I. Dünya Savaşı'ndan sonra olduğu gibi cinsel ahlak liberalleşti, namus kavramı zayıfladı ve cinsellik bir tabu olmaktan çıkmaya başladı.

Refah Devleti kavramını da tartışmak gerekir. Refah Devleti Hitler'in Savaş Devleti ifadesine karşı oluşturulmuş bir terimdir. Refah Devleti, vatandaşların sosyal problemleriyle başa çıkmayı sorumluluk edinmiş yerel yönetimler ile merkez hükümetin hizmetlerinin toplamıdır. Hükümetin çözmesi gereken problemler sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, konut, eğitim ve işsizliğin önlenmesiydi. Bunlara ek olarak sanat, çevre, çocuk bakımı gibi hayatın diğer alanlarında meydana gelen sorunlar da vardı. Genel olarak İşçi Partisi'nin bir refah devleti oluşturabilme planı yalnızca devlet hizmetlerini herkese erişilebilir kılarak bir evrensellik prensibi oluşturmaktı. İlk olarak sosyal güvenlik devlet tarafından garanti altına alınmalıydı. İkinci önemli unsur Ulusal Sağlık Hizmeti'nin 1948 yılında halka

tanıştırılmasıydı. Bundan böyle sağlık hizmetleri herkese ücretsiz olarak verilebilecekti. Bu da sosyal farklılıkların sağlık alanında artık bir belirleyiciliğinin kalmadığının bir göstergesiydi. Üçüncü problem konut problemiydi. Savaş süresince bir sürü ev yıkılmış, yıkılmayanlar da oturulamayacak durumdaydı. Konut problemiyle bağlantılı olarak, 17. ve 18. yüzyıllarda sınıfsız bir kasaba oluşturma düşüncesi baş göstermişti. Bunun evlerin standart ölçülerini değiştirerek ve tüm evlerin modern yaşam koşullarına uygun bir şekilde yapılacağını güvence ederek başarılacağı umuluyordu. 1944 yılında çıkarılan bir yasa işe eğitim sorunu çözüldü. Bu yasa çocukların ortaokula gitmelerini ve daha pek çok aktiviteyi garanti altına aldı. İşsizlik refah devleti politikasında çözüme kavuşturulması gereken bir başka can alıcı sorundu. Hem İşçi Partisi hem de Muhafazakâr Hükümet işsizlik sorunun çözülmesi için çaba sarfetti. En nihayetinde refah devleti için, yapılan her şeyin adil bir vizyon ile yapıldığını söyleyebiliriz. Tüm sorunların ortadan kaldırılması ve refah toplumunun oluşturulması 1950'lerin sonlarını buldu. Refah toplumu zamanla tüketim toplumuna dönüştü. Refah devleti daha iyi şeyler ortaya koydukça imkânlar atıyor ve insanlar tüketmek ihtiyacı hissediyorlardı. Kadının toplumdaki yeri de değişiyordu, aslında yüzyılın başından beri değişiyordu ve II. Dünya Savaşı'nda bu değişim had safhaya ulaştı. Geleneksel erkek davranışları değişmiş, işçi sınıfından gelen ailelerde iş bölümleri yapılmıştı. Kadınlar eskiye göre daha az çocuk doğuruyorlar ve çalışmaya başlıyorlardı. Teknolojiyle birlikte temizlik malzemeleri üretilmeye başlanmış, yemekler savaştan önceki döneme göre daha taze ve daha temiz olmaya başlamıştı. Dahası, buzdolapları, çamaşır ve bulaşık makineleri, televizyonlar ve daha iyi yaşam standartlarını belirleyen diğer teknik gelişmeler yaşanmıştı.

2.BÖLÜM

ÖFKELİ GENÇ ADAMLAR

Öfkeli Genç Adamlar'ın neye öfkeli olduklarını anlayabilmek için o dönemde yaşanan değişimleri bilmek önemli olduğundan, birinci bölümde savaş dönemi ve sonrası İngiltere genel hatları ile gösterilmeye çalışılmıştır. Şimdi ise Öfkeli Genç Adamlar'ın kimler olduklarını, neden ve neye öfke duyduklarını, öfkelerini ne şekilde yazıya geçirdiklerini göreceğiz.

Öfkeli genç adam tabiri politik ve sosyal kurumları sert bir şekilde eleştiren genç adam tanımını içinde barındırır. Çoğunluğunu işçi sınıfına ve orta sınıfa mensup tiyatro yazarlarının ve romancıların oluşturduğu bir gruptur. Bu tanıma ilk kez 1950'li yılların sonlarında, John Osborne tarafından yazılan *Look Back in Anger* adlı oyunun başarıya ulaşmasının ardından, John Osborne, Kingsley Amis ve Keneth Tynan'ı tanımlamak için İngiliz gazetelerinde yer verilmiştir. Daha sonraları İngiliz medyası tarafından geleneksel kurallara bağlı olarak yaşayan İngiliz toplumunun gözünü açmakla görevlendirilmiş bir grup genç yazar olarak tanımlanmışlardır.

Öfkeli Genç Adamlar yaşamlarından mutsuzluk duyan ve kendi yaşam tarzlarını oluşturmak isteyen genç neslin sesi olmuşlardır. Düzene ve aile, vatanseverlik, din ve kültür gibi değerlerini karşı çıkmışlardır. Geleneklere, göreneklere ve otoriteye isyan etmişlerdir. Devletin verdiği boş vaatlere tepki göstermişlerdir. Devlet vatandaşlarının karınlarını doyurmuş, eğitim görmelerini sağlamış ama onları bir sınıf sistemine hapsedmiştir. Bu sistem zengin sınıfa tüm kapıları açarken, işçi sınıfını olduğu yerde saydırmıştır. Öfkeli Genç Adamlar politik ve güncel konularla ilgilenir, işçi ve orta sınıfı konu edinip bu insanların yaşamlarını betimlerler. Bu yaşamlar genelde kasvetli, iç karartıcı ve eski püskü bir evde geçer. Kişiler idealleriyle şekillenen umutları ve gelecek ile alakalı tüm umutlarını yok eden depresif gerçeklik arasında sıkışıp kalmışlardır.

Öfkeli Genç Adamlar ve başlattıkları akım birbirlerinden ayrılmış gibi ifade edilseler de, aslında birbirlerini tamamlayan iki parçadır. Öfkeli Genç Adamlar'ın en ilginç özelliği, aynı akımın temsilcileri olmalarına rağmen, hiçbir yazarın kendilerini birbirlerini eş tutmamalarıydı. Örneğin Kingsley Amis bu akımın edebiyatta yeniliğe duyulduğu için

ortaya çıktığına inanmıştır ve şöyle demiştir: “Savaşı durduğu sekiz-on yıl sonra hiçbir şey olmadı. Daha sonra şans eseri üç yıl içinde John Wain ortaya çıktı. Ben çıktım. John Braine, John Osbourne, Iris Murdoch ve Colin Wilson ve diğerleri ortaya çıktı. Bu artık bir akım gibi görünüyordu, ben de öyle görüyordum. Çünkü zengin sınıf işi değildi bu ve insanlar bu akımı küçük bir devrim ya da İngiliz edebiyatında bir dönüm noktası olarak yanlış anladıkları için görmezden gelinebilirdi.”(Amis, 2007:1-2)

Birçok eleştirmen çoğu Öfkeli Genç Adam akımının temsilcisi niteliğindeki yazarların birbirleriyle bile anlaşamadıklarını, bu yüzden temasal olarak aynı grupla adlandırılmaktan hoşnutsuz olduklarını belirtmiştir. Diğer bir sorun da belirli bir grup insana atıfta bulunuyor olmasıdır. Aslında isminin aksine pek çok yazar öfkeli değildi, pek çoğu genç de değildi hatta birçoğu kadındı.

Amis, John Wain, Donald Davie ve Philip Larkin’in de bulunduğu bir grup genç yazar modernizme, enternasyonalizme, romantizme ve zengin sınıf bohemine karşı olduklarını ifade eden yazılar yazmışlardır. Bu, 50’li yıllardan önceki yazım tarzlarına karşı büyük bir tepkiydi. 1955 yılında “1950’lerin Şairleri” adı altında bir antoloji yayımlandı. Bu antoloji ile birlikte bu genç yazarların bir grup olarak kabul edildikleri anlaşıldı ve akım bu şekilde doğmuş oldu. Oluşan her grubun kendine özgü amacı, hırsları veya konusu basitçe söylemek gerekirse yaptıkları şeyin bir nedeni olduğu düşünülür. Robert Conquest New Lines adlı antolojisinde şunlara yer verir: “Eğer biri 50’li yıllarda yazılan şiiri önceki yıllarda yazılan şiirle karşılaştıracak olursa, bence en önemli nokta bu şiirlerin hem teorik bilgilerden hem de bilinçsizce yazıya dökülen isteklerden uzak olmalarıdır. Mistik ve mantıksal zorunluluklardan bağımsızdırlar ve modern filozofide olduğu gibi sonuçları empiriktir”(Marwick, 1996:26-27). Conquest’in bu tanımından hareketle akım üyeleri ve bu üyelerin ideolojileri hakkında bilgi sahibi olmuş oluyoruz. İsimlerinin bilinmesine rağmen bu yazarların geçmişleri hakkında soru işaretleri vardır. Örneğin bu isimlerin geçmişlerinde neler saklıydı? Toplumun hangi kesimine aittiler? Tarihi bilgilere göre önceki nesilde (ör,savaş sonrası edebi figürler) zengin sınıfa üye kişiler vardı. Sonraki nesil Oxford veya Cambridge’de eğitim alan fakat orta sınıfın alt kesiminden gelen insanlardan oluşmaktaydı.

Öfkeli Genç Adamlar’ın neye öfkeli olduklarına geldiğimizde, aslında tam olarak öfke duymalarını gerektirecek bir şey olmadığı görülmektedir. Sınıf sistemine mi karşıydılar, alınan politik kararlara mı yoksa savaşın doğurduğu sonuçlara mı kimse net bir şey bilmiyordu. 1950’li yıllar üretkenliğin, refah seviyesinin yüksek olduğu bir dönemdi. Sosyal

durum iyiydi ve bir değerlendirme yapıldığında öfke duyulacak bir şeyin olmadığı anlaşılıyordu. Ancak gördüğü kadar da huzurlu bir ortam yoktu. Savaş sona ermiş, tayınlama bitmiş, kömür ve elektrik geri gelmişti. Her şeyden önce huzur gelmişti. Bir anda mağazalar yüksek kaliteli mallarla dolmuş, gelişme başlamıştı. İngiltere halkı savaşın olumsuz etkilerinden kurtulmaya başlamıştı. Ve hatta o dönemki Başbakan Macmillan'a göre halk o zamana kadar hiç bu kadar iyi olmamıştı. Tüm bunlara bakarak insanların şikâyet edebilecekleri hiçbir şeyleri olmadığı, herkesin refah içinde mutlu bir şekilde yaşadığını, kaygılanacak ya da öfke duyacak hiçbir şeyleri olmadığını söyleyebiliriz. Ancak politik açıdan baktığımızda bazı olumsuzluklarla karşılaşabiliriz. Soğuk Savaş'ın başlangıcıydı ve İngiltere nükleer bir yarış içindeydi. Öfkeli Adamlar İngiltere'nin dış politikasına ve savaş sonrası İngiliz basın teşkilatlanmasına karşıydılar. Bununla ilgili Osbourne dili çok sert olan bir eleştiri yazısı yayımlamıştı. Dış politikanın yanı sıra, Öfkeli Adamlar'ı öfkeliendiren bir başka konu daha vardı: sınıf ve aşılamayan sınıf sınırları. Sınıf ayrımı herkes için kuşkusuz en büyük ve en bıktırıcı bir problemdi. Öfkeye neden olan şey ise Öfkeli Adamlar'ın işçi sınıfından gelen ve refah devletinin sunduğu imkânlardan yararlanan yazarlar olmalarıydı. Refah devletinin tüm uygulamaları 50'lerin gençlerine hitap eden, onlara fayda sağlayan çalışmalardı. Ancak, gençler kendilerine sunulan bu hizmetlerden memnun değillerdi. Bu sorunlar yalnızca gerçek yaşamdaki kişilerin sorunları değil, aynı zamanda Öfkeli Genç Adamlar'ın hikayelerinde yarattıkları karakterlerin de sorunlarıydı. Eselerinde alt-üst sınıflar arası evlilik sorunlarından, gençlerin kolay galeyana gelmelerinden bahsetmişlerdir. İlginç olan Öfkeli Genç Adamlar'ın kadınlara da öfkeli olmalarıydı. Daha doğrusu refahın gelmesiyle değişen kadınların sosyal yaşamdaki yerlerine eleştiride bulunmuşlardır. Refah ortamının kadın işçilerden daha çok kadın tüketicileri doğurduğuna inanılmıştır. "Tüketici kadın" refah toplumunun bir simgesi haline gelmiştir. Öfkeli Adamlar, toplumsal değişime bağlı olarak değişen toplumsal cinsiyet rollerine de çeşitli eleştiriler sunmuşlardır. Hatta bu eleştirilerin bir kısmı anti-feminist eğilimler içermektedir (ör. eleştirilerinin hedefinde kadınlarda yaygınlaşan değersizlik, kendini beğenmişlik, saygısızlık, şehvet düşkünlüğü, kendini üstün görme ve materyalizm gibi değerler bulunmaktadır).

Bir Öfkeli Genç Adam yazarı olan Alan Sillitoe tamamiyle hükümete karşı bir yazardır. Ona göre Muhafazakar Hükümet alçakça davranan Tory'lerden oluşmaktaydı. İnsanların kazandıkları paraları devlet onlar adına garanti altına aldığını söylüyordu, fakat Sillitoe devletin bu düşüncesine katılmıyor, aksine devletin halkına sunduğu komün yaşam mantığını saçma buluyordu. Bir yazısında komünistleri sevmemesine rağmen seçimlerde

oyunu komünistlerden yana kullandığını belirtmiştir. Buna sebep olarak da komünistlerin çok zayıf olduğunu, zaten kaybedeceklerini, sırf kaybeden tarafa yardımım olsun mantığıyla oy kullandığını anlatmıştır. Bu anlatısı yardımseverliğinden çok küçümseyişinin bir göstergesidir. (Sillitoe, 1959:48).

Öfkeli Genç Adamlar kavramıyla alakalı anlaşmazlık ve kavgalar olmasına rağmen Öfkeli Genç Adamlar'ın yaptıkları işler arasında inkâr edilemez benzerlikler vardır. Belirgin olanı ise ana karakterin her zaman öfkeli bir karakter olmasıdır. Öfkenin nedeni ve gösterilme şekli ortaya çıkarılan işler arasında belirgin bir şekilde farklılık gösterse de, bahsi geçen öfkeli karakterin belirgin özelliği toplum içine dahil olmamasıdır. Nona Balakian bunu bir yalnızlık, soyutlama olarak ifade eder: “Öfkenin nedeni belli değildir. Karakteri sınırlendiren hiçbir şeye ait olmadığının farkına varmış olmasıdır. Onu konuşurken kimse duymaz ve kalbi acıdığına kimse anlamaz.”(Balakian, 1991:264). Balakian'ın bu duygusal yalnızlık ile ilgili ilginç bir bakış açısı vardır; ona göre öfkeli genç adam kendi yargılama ve anlama sistemini geliştirmiştir. Kendi doğrularını, birliklerini ve adalet duygularını koruyabilmek için kuşkucu ve alaycı bir tavır takınmışlardır. Bu yüzden öfkeli genç adam toplum içinde kendi değerlerine yer bulamadığı için daha da öfkeli bir hal almıştır.

Diğer bir önemli karakteristik de öfkeli genç adamın yaşam standardıyla uyuşmayan bir eğitim almış olmasıdır. Morton Kroll onları, hepsi ya da önemli bir kısmı üniversite eğitimi almış ve maddi zorluklar çeken orta sınıf ve işçi sınıfı öfkeli adamlar olarak tanımlamıştır. Bu karakterler genelde zekidirler fakat İngiltere'deki sıkı sosyal yapı nedeniyle sınıf atlamakta zorluk çekmektedirler. Onlara göre akıllı insanlar zengin olmalıdır. Yalnızca çok para sahibi olmaları yetmez, toplum üzerinde de söz sahibi olmalılar, toplumu etkileyebilmelilerdir. Bu karakterler etraflarındaki diğer insanlardan daha akıllıdırlar fakat bu karakterlerin erdemleri göz ardı edilmiştir. Kroll'a göre öfkeleri ait oldukları sosyal sınıfı ezen bir eğitim almalarından kaynaklanmaktadır.(Kroll, 1959:12).

Öfkeli Genç Adamlar'ın son önemli özelliği de mevcut sosyal durgunluğu ve sonuçlarını tartışmak ama bunlara hiçbir çözüm yolu sunmamaktır. Stevenson, Öfkeli Genç Adamlar'ın hayatı şekillendiren güçlere nadiren eleştiride bulduklarını söyler. Onların muhalifliklerinin toplumda kendilerine uygun bir yer bulamamaktan kaynaklanan rahatsızlıklardan daha fazla bir şey olmadığını söyler. “Karakterler toplumun nasıl şekillenmesi gerektiğini söylerler, yalnızca bundan yakınırırlar, düşüncelerini harekete geçirmek için bir şey yapmazlar.”(Stevenson, 1992:129) Bu çözümü olmayan durum da bu

akımı ortaya çıkarmıştır. Birçok eleştirmen Öfkeli Genç Adamlar'ı eleştirirken “muhalif” tanımlamasını kullanmışlardır çünkü hiçbir yazar tahrik edici yazılar yazmamıştır. Bazı yazarlar Öfkeli Genç Adamlar yerine Kızdırılmış Genç Adamlar tanımlamasının kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öfkeli Genç Adamlar'ın eserleri o dönemki toplumu gerçekçi bir şekilde tasvir ettiği için kısa sürede büyük bir etki yaratmışlardır. Eseler okuyucuları ve eleştirmenleri harekete geçirmiştir. Okuyucuların yanı sıra film yapımcıları da bu yazarlardan ve eserlerinden etkilenmişlerdir. 1950'lerin sonu 1960'ların başında pek çok Öfkeli Genç Adam eserleri sinemaya uyarlanmıştır. Sinemacılar her zaman için iyi yayımlanmış filmleri sinemaya uyarlamaya gönüllüydüler ve Öfkeli Genç Adamlar sayesinde sinemaya yeni bir tarz getirme vakti gelmişti. Filme dönüştürülen bu kitaplar İngiltere'de “Yeni İngiliz Akımı” adı altında sinemaya yeni bir hava katan ve dünya çapında film yapma anlamında önemli bir rol oynayan bir akım oluşturdular. Tüm bu filmler tıpkı kitaplar yayımlandığında olduğu gibi toplumun gerçekçi yanlarını yansıtmışlardır. Yıllar boyunca toplumun bir parçası olmuşlardır ve olmaya da devam etmektedirler. Bugün bile film eleştirmenlerinin, film takipçilerinin ve sıradan izleyicilerin dikkatini çekmektedirler. “Yeni Akım”ın İngiliz film sektöründe önde gelmesinde ve İngiliz sinemasının kalitesinin 50'li yılların sonlarına doğru yükselmesinde Öfkeli Genç Adamlar'ın büyük payı vardır.

Yazılan eserler insan doğasının yenilikçi yönlerinin ürünleridir. İnsanlar hiçbir zaman oldukları durumdan, yaşadıkları toplumdan memnun değildirler ve bunu değiştirecek bir yol ararlar. Bu konuyu işleyen hikâyeler insanlık doğduğundan ve herhangi bir sosyal güce maruz kaldığından beri oluşmaya başlamıştır. Bu tema çok genel olduğu ve bir edebi tür veya dönem ile sınırlandırılmadığı için her kültürde anlaşılması ve evrensel bir nitelik taşıması zor değildir.

3.BÖLÜM

JOHN OSBORNE'ÜN *LOOK BACK IN ANGER* VE JOE ORTON'UN *ENTERTAINING MR. SLOANE* ADLI OYUNLARININ ÖFKELİ GENÇ ADAMLAR AKIMI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

John Osborne ve Joe Orton savaş sonrası mutluluğun, huzurun olmadığı dönemde eserler üretmiş iki yazardır. Hem Osborne hem de Orton Öfkeli Genç Adamlar akımından etkilenmiş, hatta Osborne akımın yaratıcıları arasında sayılmış, Orton ise akımın ortaya çıktığı dönemlerde eserler ortaya koymuştur. Orton'ın eserlerinin konusu genellikle cinselliktir. Çok genç yaşta, kariyerinin başı denebilecek bir yaşta bir cinayete kurban gitmiş, sevgilisi tarafından öldürülmüştür. Orton eşcinsel bir yazardır. Bu nedenle eserlerinin çoğunda yaşamından kesitler bulabiliriz. Osborne ise hemen hemen her konuda eser vermiştir. Bunların en ses getireni ise *Look Back in Anger*'dir. *Look Back in Anger*'in yazılmasıyla birlikte İngiliz edebiyatındaki eserler artık değişen İngiliz toplumu ve kültürü hakkında edebi temsiller sunmaya başlamıştır. Yalnızca Osborne ile değil, diğer Öfkeli Genç Adam yazarlarıyla da birlikte edebiyat kültüründe değişiklikler yaşanmıştır. Osborne eserinde yöneten sınıfı ve sınıf sistemini eleştiren bir tutum sergilemiştir. Bu tutumu nedeniyle hem savaştan etkilenen hem de savaş sonrasında verilen sözlerin tutulmamasından olumsuz yönde etkilenen toplumun sesini duyuran bir yazar olmuştur. *Look Back in Anger* Öfkeli Genç Adam prototipini gösterir. Oyunda Jimmy Porter adında her şeye öfke duyan ama aynı zamanda hiçbir şey yapmayan bir karakter vardır. Eşi Alison'a, yan dairesinde yaşayan arkadaşı Cliff'e hatta etrafındaki herkese karşı çok kabadır, öfkeli ve hatta vahşidir. Bu öfkenin nedeninin dönemin toplum yapısından, karakterin toplumdan ve yönetimden kaynaklanan hoşnutsuzluğundan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Jimmy Porter'ın aslında kim olduğunu Osborne'nün oyunun başında Jimmy için söylediği şu sözlerden öğrenebiliriz:

Jimmy içtenliğin ve kinin, duyarlılığın ve zalimliğin birleşiminden oluşan; memnuniyetsiz, açgözlü, gururlu bir karakterdir. Onun dürüstlüğü yen arkadaşlar edinmesinde etkilidir. Kimilerine göre kabalığa karşı bir duyarlılığı vardır, kimilerine göre de boş boğazdır.(Osborne, 1996:1-2)

Osborne oyunda kadın ve sınıf konularını ele almıştır. Oyunun esas konusu ne sosyal adaletsizlik ne de ikiyüzlülük değildir, esas konu kadın kavramıdır. Oyunda Jimmy'nin eşi Alison'a karşı düşmanca bir tavır sergilediğini görüyoruz. Hatta Osborne, Alison ve diğer kadınların Jimmy için "doğal düşman"(Osborne, 1996:33-34) olduklarını söyler. Jimmy kadınları küçümsüyordur. Cliff'e Alison için şöyle söyler:

Alison çok beceriksiz. Her gece onu aynı şeyi yaparken izliyorum. Yatağa atlayış şekli, perdeleri çekişi.. Bir savaş gemisini denize indirir gibi. Kadınların ne kadar da gürültülü olduklarının farkına vardın mı? Ya yürürlerken yeri tekmeleyişlerinin? Ya da onları giysi masalarında otururlarken, silahlarını düşürüp içinden düşen kutularını, fırçalarını, rujlarını toplayışlarını izledin mi hiç? (Osborne, 1996:19)

Buradan hareketle bir kadın olarak Alison'un her davranışının Jimmy'i rahatsız ettiğini ve öfkesine öfke kattığını söyleyebiliriz.

Osborne'nün oyunu orta sınıf karakterlerin duygusal sınırlamaları arasında dramatik bir karşıtlık oluşturur. Oyunda sınıf konusu Jimmy'nin Alison'a karşı sergilediği kaba tutumuyla bağlantılıdır. İkisi de farklı sosyal geçmişe ve sınıflara ait iki farklı insandır. Jimmy işçi sınıfından gelmez. Burslu olarak üniversite eğitimi almıştır fakat toplum içinde hem maddi hem de manevi olarak kendine yer edinememiştir. Öfkeli Genç Adamlar'a iyi bir örnektir. Öfkeli Genç Adamlar da iyi eğitim almış, işçi ya da orta sınıftan gelme kişilerdir. Alison ise zengin sınıftan gelen bir karakterdir. Jimmy'nin zengin sınıftan gelen bir kadınla evlenip onu aşağılaması aslında zenginlere duyduğu öfkenin, küçümsemenin ve kıskançlığın bir göstergesidir.

Toparlamak gerekirse, Osborne'nün oyununda kadın ve sınıf temaları ayrılmaz bir ikilidir. Kadın erkek ilişkileri, sınıf ayrımı, işçi sınıfı erkeği ve zengin sınıf kadını temalara göz önüne alındığında Jimmy, Alison'ın karşısında durmaktadır, bu iki karakter birbirlerine zıt karakterlerdir.

Orton'a geldiğimizde temanın değiştiğini görüyoruz. Osborne'nün *Look Back in Anger* isimli oyununda konu kadın-erkek-sınıf üçgeninde gelişirken, Orton'ın yazdığı *Entertaining Mr. Sloane* isimli oyunda cinsellik teması ön plana çıkmaktadır. Devlet eliyle toplumun cinsellik kavramına getirdiği kısıtlamalardan, yasaklamalardan, ayıplamalardan bahsedilmiş, yaratılan karakterler ile ayıplanan cinsellik ve evlilik konuları eleştirilmiştir.

Pek çok eleştirmen Orton'ın eserlerini salt güldürü, Orton'ı ise muzip olarak tanımlar. Ancak eserlerin yazıldığı karanlık ve zor dönemler göz önüne alındığında bu tanımlamaların gelenekçi bir yakıştırmadan başka hiçbir şey olmadığı görülür. Orton'ın bu oyununda aile kavramı, ahlak, cinsellik, oyundaki karakterler aracılığıyla insanların toplum içindeki davranışları ve adalete, kanunlara olan başkaldırıları gözler önüne serilmiştir. Tüm bu sayılan konular savaştan yeni çıkmış olan İngiltere toplumunda yaşanan değişimlerden, sorunlardan birkaçıdır.

Orton'ın karakterleri kabadır, vahşidir. En entrikacı karakterleri yalnızca öldürüp, tecavüz edip, şantaj etmekle kalmaz aynı zamanda tüm bunlardan faydalanır. Bu nedenle bu karakterlerin kabalıkları, vahşilikleri yalnızca maddi boyutlarda incelenmez, ahlaki boyutları da vardır. Kısacası Orton'ın karakterleri cinsel doyuma, paraya, güce aç karakterlerdir ve tüm bu özellikleri onların motivasyonlarıdır. Örneğin oyunda hem Kath hem de Kath'in erkek kardeşi Ed genç ve atak olan Bay Sloane'a kur yapar ve onun için çatışır. Orton oyunlarında insanların aşağılık yönlerine dikkat çeker, bencilliklerini eleştirir. Orton'ın karakterleri yalnızca istekleri yüzünden cinayete, tecavüze, şantaja yönlendirildikleri için değil, daha iyi yaşam standartlarına sahip olmak isteyen alt ve orta sınıf insanının çabalarının toplumda gördüğü karşılık yüzünden de kaba ve vahşidir. Oyunda Orton, çöplük alanının ortasında bir evde bir arada kalmış fırsatçı Sloane'ı, cinsel yönden doyumsuz ve içler acısı haldeki Kath'i, çıkarıcı ve cilveli Ed'i betimlemiştir.

Cinsellik Orton'ın oyunlarında kilit unsurdur. Peki ama neden? 60'ların İngiltere'sini göz önünde bulundurarak, yazarın tarzı ve davranışları hakkında bazı tahminlerde bulunabiliriz. 60'lı yıllar büyük değişimlerin yaşandığı yıllardı. Bu değişimler yalnızca kültürel ve sosyal alanlarda yaşanmamış aynı zamanda politika ve ahlak konularında da değişime gidilmiştir. Cinselliğin serbestçe yaşanabildiği, "savaşma, seviş" mantığının kabul gördüğü bir dönem olmuştur. Gençler anne babalarından bağımsız kendi kimliklerini, tarzlarını, değerlerini oluşturmaya çalışmışlardır. Bu dönemde gençler, 1940'ların ve 50'lerin ahlaki değerleri getirdiği tüm katı kurallara karşı isyan etmişlerdir.

Joe Orton da böyle isyankar bir yazardı. Eserlerinin temaları 1960'lardaki cinsellik kavramının ikiyüzlülüğünü konu edinir, bu sayede sosyal normlara yeni bir boyut kazandırır. Orton, homoseksüel olmanın İngiltere'de bir hastalık varsayıldığı bir dönemde homoseksüel bir yazar olarak karşımıza çıkar, buna olan tepkisini ise yazdığı güldürüler aracılığıyla gösterir. Bununla ilgili John Lahr şöyle demiştir: "Komedyen sosyal çevrenin

sınırlamalarından kendini soyutlamış, toplum tarafından da kontrol edilmediği için başarıyı elde etmiş kişidir. Orton'ın güldürüleri de işçi sınıfının vahşi dünyasına karşı kazanılmış bir zaferdir.” (Orton, 2001:11).

Orton, devletin ikiyüzlü olduğunu ifade eden oyunda da bahsi geçen kilise, polis ve aile kavramlarına karşı savaşıyor. Oyunda baba Kemp, geleneksel kuralları, düzeni, devleti, yasaklamaları temsil eden bir karakterdir. Devletin toplum üzerinde olduğu gibi, Kemp'in de çocukları Ed ve Kath üzerinde söz hakkı vardır hatta yönetimin insanlara getirdiği kısıtlamalar gibi, Kemp de çocuklarına kısıtlamalar koymuştur. Nasıl ki toplum devlet hegemonyası altında yaşıyor, cinsellik ve daha birçok konuda koyduğu kurallara uymak zorunda kalıyor ise, oyunda da eşcinsel olan Ed, gençliğinde babasının onu yatak odasında uygunsuz bir halde yakalamasından sonra, babasının istediği şekilde yaşamaya çalışmıştır. Kemp Puriten'dir, kiliseye gitmektedir. Kilise inancına göre Ed'in yaptığı uygunsuz bir davranıştır. Buradan hareketle de Orton'un kilisenin getirdiği kısıtlamaları Ed ve Kemp üzerinden eleştirdiğini söyleyebiliriz.

Oyunda karakterlerin cinsel kimlikleri, davranışları ve anarşik istekleri 60'lı yılların orta sınıf İngiltere'sini şoke etmiştir. Sloane eve ilk geldiğinde Kath ona anne şefkati ile ilgi gösterdiğini söylemiştir. Fakat daha sonra ondan hoşlandığını belirten davranışlarda bulunmuş, beğeni dolu sözler sarfetmiştir. Bu örnekten yola çıkarak Orton'ın o dönemde yasak olan ensest ilişkileri olağanlaştırmaya; aynı şekilde Ed ve Sloane'nın eşcinsel bir ilişki yaşamasından da eşcinsel ilişkileri olağanlaştırmaya, toplumun tabularını yıkmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Tüm bunlar toplum kurallarına karşı bir başkaldırıdır ve orta sınıf toplumunun tepkisini almaya yetmiştir.

Oyunda aile ilişkilerine de göndermelerde bulunulmuştur. Kopuk aile yaşantıları Kemp ve Kath üzerinden eleştirilmiştir. Kemp hasta ve yaşlı bir adamdır ve kızı Kath'in bakımına muhtaçtır. Kath ise babasının bakımıyla doğru düzgün ilgilenmemektedir. Bu iki karaktere ek olarak Ed de eve doğru düzgün uğramayan, dışarıda gezen avare bir adamdır ve o da babası ile doğru düzgün ilgilenmemektedir. Orton yarattığı bu karakterler ve davranışları ile bir ailenin aslında nasıl olmaması gerektiğini göstermeye çalışmıştır. Kath'in evlenmeden çocuk sahibi olup, daha sonra çocuğunu kaybetmesi ile, evlilik dışı cinselliğe, çocuk sahibi olmaya göndermelerde bulunup, eleştirmiştir. Abi Ed, Kath'in bu durumunun aile saygınlıklarını yıktığını söylemiştir:

Beni ne durumu düşürdüğünün farkına varmalısın. Eğer etrafımdaki insanlar ailemin nasıl bir durum içinde olduğunu öğrenirlerse beni soyutlarlar, iyi yerlere gelemem. Sen de kendin hakkında konuşulmasını istemezsin heralde. Dedikoduları engelleyebilecek gücüm olduğunu da sanmıyorum ayrıca. Aman allahım dedikoducu komşular ortalığı karıştırabilir. (Orton, 2001:82)

Ed'in bu konuşmasından da anlaşıldığı üzere bir kadının evlilik dışı bir ilişki yaşaması ayıp karşılanmaktaydı. Hele ki bu ilişkiden bir çocuğunun olması skandal sayılabilecek bir olaydı. Orton yine burada toplumun insanlar üzerindeki yaptırımlarını, kısıtlamalarını eleştirmiştir. İnsanların hayatlarını diledikleri gibi yaşamaya hakları olduğunu, bunun kimseyi ilgilendirmediğini dile getirmeye çalışmış ve yine toplum kurallarına başkaldırmıştır.

Aynı zamanda Kath çok fazla televizyon izleyen ve izlediği şeylerden çok fazla etkilenen bir karakterdir. Televizyonda duyduğu bir kelimeyi ya da cümleyi günlük hayatında kullanmaya çalışmaktadır ve komik duruma düşmektedir. Bu örnek ile de Orton, savaşın yaraları sarıldıktan sonra ilerleyen, hayatımıza giren teknolojinin insanları nasıl etki altına aldığını, nasıl olumsuz yönde etkileyip aile bağlarını zayıflattığını, insanları nasıl özenti toplumu haline getirdiğini göstermeye çalışmıştır.

SONUÇ

Önceki bölümde de bahsedildiği gibi her iki eserde de yazıldıkları döneme ait eleştiriler bulunmaktadır. Bu eleştiriler John Osborne'ün *Look Back in Anger* isimli oyununda kadın, erkek ve aile kavramları üzerinden; Joe Orton'ın *Entertaining Mr. Sloane* isimli oyununda cinsellik ve evlilik kavramları üzerinden yapılmıştır. Bu dönemde Öfkeli Genç Adam akımı etkisinde yazılan daha birçok eserde hem devleti hem de toplumu eleştiren eserlere, yazarlara, eleştirmenlere rastlamak mümkündür, çünkü dönem değişim dönemidir ve değişimlerle birlikte hoşnutsuzluklar da ortaya çıkmaktadır. Yazarlar da tepkilerini gösterebilmek adına bu tarz eserler vermeyi tercih etmişler, bu sayede topluma eksik, yanlış yönlerini göstererek hem toplumu bilinçlendirmeyi hem de farkındalık yaratmayı amaçlamışlardır.

Öfkeli Genç Adamlar dendiğinde akla gelen ilk isim Osborne'dür. Bunun sebebi Osborne'nün savaş sonrası İngiltere'nin ve o dönemde yaşayan genç, yaşlı herkesin durumunu, nelere öfkeli olduklarını, nelerden memnun olmadıklarını çok net bir şekilde eserlerinde yansıtabilmesinden kaynaklanmaktadır. Orton'da ise bu durum biraz farklıdır. Orton öfke kavramını daha kısıtlı bir alanda kullanmayı seçmiş ve eserlerini bu yönde yazmıştır.

KAYNAKÇA

ALVES Werner Almeida. *Anarchic Desires*. Federal Do Rio Grande Do Sul University. 2007.

AMIS, Kingley. *Interviews with Britains Angry Young Men*. A Borgo Press. 2007.

BALAKIAN, Nona. *Critical Encounters: Literary Views and Reviews*, Bobbs Merrill Open Library. 1991.

CURTIS, David. *Those Awful Orton Diaries*. Sacred Heart University Review. Volume VII. 1987.

GOLDMAN, Emma. *Modern Tiyatronun Toplumsal Önemi*. İstanbul. Agora Kitaplığı. 2013.

HAVIROVA, Pavla. *Angry Young Men Movement*. Masarky University. 2009.

HORNSEY, Rodolphi. *Masculinities in Post War and Contemporary British Society*. New York. 2003.

KROLL, Morton. *The Politics of Britain's Angry Young Men*. Article. 1959.

MARWICK, Arthur. *British Society Since 1945*. Harmondsworth. Penguin Books.1996.

ORTON, Joe. *Entertaining Mr. Sloane*. Methuen Publishing Limited. London. 2001.

OSBORNE, John. *Look Back in Anger*. CPI Bookmarque. London. 1996.

SILLITOE, Alan. *The Loneliness of the Long Distance Runner*. London. W.H. Allen. 1959.

SINGLETON, Rachel. *The Angry Young Men Movement and Its Influence on Lucky Jim, Look Back in Anger, and A Clockwork Orange*. London. 2013.

STEVENSON, Randall. *A Reader's Guide to the Twentieth-century Novel in Britain*, The University Press of Kentucky, 1993.

ŞENER, Sevda. *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*. Ankara. Dost Kitabevi Yayınları. 2012.

WALTERS, Nicholas. *Britain in 1960s*. London. 1981.